

Norsk Folkehjelp
Fagbevegelsens solidaritetsorganisasjon

Forbundet for
arbeidsfolk

NORSK ARBEIDSMANDSFORBUND

Sør-Afrika
Norsk Arbeidsmandsforbund
Rapport 2024

TAKK FOR VIKTIG SAMARBEID!

Vi ønsker å rette en stor takk Norsk Arbeidsmandsforbund (NAF) for støtten til Norsk Folkehjelps arbeid i Sør-Afrika.

Våre samarbeidspartnere er sosiale bevegelser, sivilsamfunnsorganisasjoner og forskningsinstitutter. Forbundets økonomiske støtte går til deres arbeid for mer rettferdig fordeling av makt og ressurser. Mange av dem samarbeider tett med fagbevegelsen, og har opplevd både trusler og vold fra arbeidsgivere som har motsatt seg fagorganisering.

Sør-Afrika ligger på verdenstoppen når det gjelder ulikhet og inntektsforskjeller. Selv om andelen sørafrikanere som opplever sult blir mindre, er det fortsatt mange som ikke har god nok mattilgang. Befolkningen vokser med nesten to prosent hvert år. Hvis økningen fortsetter i samme tempo, må matproduksjonen eller importen mer enn dobles de neste ti årene for at alle skal få nok mat.

Tilgang til jord og vann er viktige

kampsaker i Sør-Afrika, slik at folk i større grad kan brødfø seg selv. Med dagens produksjonsmetoder legger gruveindustrien store beslag på viktige naturressurser. I tillegg blir lufta, maten og vannet sterkt forurenset. Oppgavene står i kø for Norsk Folkehjelps samarbeidspartnere.

En delegasjon fra forbundet besøkte landet i oktober. Våre partnere som fikk besøk av delegasjonen ønsker å rette en ekstra stor takk til NAF for at dere tok dere tid til å bli bedre kjent med arbeidet vårt. Vi har fått gode tilbakemeldinger fra våre partnere, og de kan fortelle at det å bli sett og lyttet til gir ekstra motivasjon til å fortsette kampen for et mer demokratisk og rettferdig Sør-Afrika. Takket være bidraget fra dere i NAF, er vi bedre rustet til å stå sammen med dem i denne kampen.

Det betyr mye for Norsk Folkehjelp å ha en samarbeidspartner som NAF. Vi deler det samme verdigrunnlaget, noe som er viktig for å kunne nå de målene vi setter

oss. Forbundets klubber og avdelinger har også bidratt med økonomisk støtte til andre deler vårt arbeid i 2024.

Vi takker Norsk Arbeidsmandsforbund for solidariteten, og ser fram til videre samarbeid.

Raymond Johansen
generalsekretær, Norsk Folkehjelp

Norsk Folkehjelp er fagbevegelsens humanitære solidaritetsorganisasjon. Vi jobber med internasjonalt utviklingsarbeid, sanitet og redningstjeneste, humanitær mine- og eksplosivrydding og flyktning- og integreringsarbeid. Norsk Folkehjelp har rundt 16 000 medlemmer i Norge, og ca. 3000 ansatte i 30 land.

NORSK FOLKEHJELP I SØR-AFRIKA

Norsk Folkehjelp har vært til stede i Sør-Afrika i over 30 år. Våre mange samarbeidspartnere gjør en stor innsats for å bedre folks hverdag. Rettferdig fordeling er et felles utgangspunkt for arbeidet.

Rik på mangfold

Norsk Arbeidsmandsforbund er tilknyttet nettverket *Rik på mangfold – en fagbevegelse for alle*. Nettverket drives av Norsk Folkehjelp og er til for LO-forbundene. Forbundet har ved å bli med i nettverket forpliktet seg til å jobbe systematisk for et arbeidsmiljø fritt for diskriminering, med tillitsvalgte som gode rollemodeller. Norsk Arbeidsmandsforbund skal også jobbe aktivt med å være et trygt og inkluderende forbund for alle, et forbund som verdsetter og bruker all kompetansen som fins i et mangfoldig arbeidsliv.

Slumbeboere, vingårdsarbeidere og lokal-samfunn som er berørt av gruve- og utvinningsindustrien er blant dem våre partnere arbeider med og for. Kvinner og ungdom er prioriterte målgrupper. Når befolkningen får kunnskap og midler til å organisere seg, kan de i fellesskap gjøre noe med de elendige arbeids- og boligforholdene.

Målet er at partnerorganisasjonene gjennom samarbeid og utveksling skal øke sin påvirkning på myndighetene lokalt, nasjonalt eller regionalt. De vil endre jordbrukspolitikken slik at det tjener småbønders interesser, rette søkelyset mot kvinners rett til jord, og vise hvordan utvinningsindustrien får

negative følger for bøndene. Den forurenser jorda, lufta og vannet, og fører til store helseskader i befolkningen. Partnerne jobber også med å øke kunnskapen om hvordan folket kan stille myndigheter til ansvar og kreve åpenhet og informasjon.

Utgitt av: Norsk Folkehjelp
Layout og tilrettelegging: Kirsti Knudsen og Anne Vines
Tekst Merete Holtan, Arbeidsmanden/LO
Media og Norsk Folkehjelp
Foto: Norsk Folkehjelp

GRUVENE TAR LIVET AV LOKAL- BEFOLKNINGEN. BARNA SOM IKKE DØR, BLIR SYKE VOKSNE

Hvert sekund av dagen puster barn og voksne inn kullstøv. Det legger seg som en svart film i nesa, i lungene, på klærne. Snyter du deg etter å ha vært en halvtime i dette området, blir papiret svart. Skyller du opp sokkene dine, ligger det en mørk rand igjen i vasken.

I en grøftekant står noen barn og tygger på sukkerroer. De ser på dumperne lastet med kull – det er som om svartedauden kjører forbi. På kirkegårdene ligger det folk som har dødd av forurensning – i forurenset jord. For kullet tar liv på dette stedet. De barna som ikke dør, blir syke voksne.

Å protestere ligger i sørafrikanernes DNA, og Norsk Folkehjelp støtter lokale organisasjoner som gjør akkurat det. Blant annet står disse opp for folk som bor i gruvenes bakgård. Afrikas sørspiss er nemlig rikt på mineraler. Jordskorpa her er flere milliarder år gammel – den har sprukket opp, dannet nye fjellformasjoner og badet i smeltet stein fra de mange vulkanene. Det gjør den smekkefull av grunnstoffer verden vil ha. Men hvem vil bo tett på ei gruve?

«Not in my backyard» er et begrep de besøkende fra Arbeidsmandsforbundet er godt kjent med. Det beskriver paradokset mineralnæringa verden over sliter med: Vi mennesker, slik vi lever i dag, trenger mineralene som tas ut av jorda – de brukes i alt fra mobiltelefoner til medisinsk utstyr. Og vi er stadig avhengig av olje, gass og kull for å dekke behovet vårt for energi. Men ei gruve kan lage sår i naturen og forurensning. Den kan også ta fra folk eiendom eller jord. Så hvor skal disse mineralene tas ut, og til hvilken pris for folk og natur?

HALVPARTEN ER UTEN JOBB

Sør-Afrika har 79 kullgruver og er en av verdens største produsenter av den karbonrike bergarten. Over 80 prosent av kullet tas ut i Phola, hvor det bor så mange som 30 000 mennesker på et areal som ikke er større enn Mosjøen. En gam-

Foran slagghaugene fra gruvedriften som skaper store sosiale problemer for dem som bor tett på. Forbundsleder Brede Edvardsen og Mesmack Mbangula fra organisasjonen MACUA (Mining Affected Communities United in Action).

mel kirke blir brukt som forsamlingsrom for gjestene fra nord. Taket kan når som helst ramle ned, får vi vite, bygningene her revner av alle de uanmeldte sprengningene fra gruvene. Like fullt sitter et knippe forventningsfulle mennesker på stoler satt i en sirkel. De vil fortelle om gruveselskapene som har tatt fra dem alt.

Mesmack Mbangula fra organisasjonen MACUA (Mining Affected Communities United in Action) lister opp hva befolkningen må slite med:

Det er forurensning fra gruva, som gir folkutslettogastma. Deterenarbeidsløshet på nesten 50 prosent, fordi kullselskapene har tatt dyrkingsjorda deres og ikke gitt

dem jobb – arbeidsplassene går til migranter fra nabolandene som kommer uten familie og er billigere i drift.

Det er fattigdom, som gjør at enkelte barn bare spiser det ene måltidet de får servert på skolen. Kriminalitet, fordi folk har for lite. Rus og selvmord fordi de ikke ser noen annen utvei. Og vold, i gatene og i hjemmene, av alle de samme grunnene.

Foreldre lar frustrasjonen gå ut over barna sine, og menn i det stadig patriarkalske samfunnet slår konene sine.

– Vi har begynt å kurse dem og vi forteller mannfolka at de ikke skal klappe til konene sine, men snakke pent til dem, sier Mesmack.

Phumaila Mabena bor i Phola, og er som så mange av innbyggerne der sterkt negativt påvirket av gruvevirksomheten.

BLE EN SPØKELSESBY

Det er mellom 50 og 60 år siden folka i Phola fikk endret samfunnet sitt totalt. Da kom gruveselskapene inn – med løfter om jobb til de lokale og sosiale goder for samfunnet.

– De lytter til det vi sier og skriver under på et papir med alt de skal gjøre for oss. Så legger de papiret i en skuff, forteller folk i det lille forsamlingshuset.

Et av gruveselskapene i området heter Sereti. I en artikkel i den sørafrikanske nettavisen Groundup sier kullselskapet at de har gjort flere ting for at de som bor i Phola skal få det bedre. De har besøkt husstander, sier de, bygget sykehus og busskur, og skapt 800 jobber og over 500 forretningsmuligheter i løpet av de siste tre årene. De setter også i gang opplæring av unge så de kan få jobb i gruva eller andre steder.

– Tomme løfter, sier folk i sirkelen foran oss, og forteller at det ikke nytter å rope på myndighetene. – De er for travle – eller betalt av gruveselskapene for å holde kjeft. We are broken. Dette er en spøkelsesby.

TAKKER DEM SOM HAR FLYDD OVER HAVENE

En eldre kvinne reiser seg og peker på ører og nese – hun har fått astma og er avhengig av pustemaskin. Hun er kledd

i et langt, gult skjørt og har et hjerte av glittersteiner på lua si. Sørafrikanerne kler seg ikke dårlig selv om de må leve på under én dollar dagen.

En ung gutt beveger seg fram og tilbake foran stolen sin mens han sier det han har på hjertet. Han har en ungdoms energi og gestikulerende armer – det er umulig å stå stille. Han mener at alle har et talent, alle er gode til noe, men i Phola har de ikke lenger aktiviteter for unge. Her er ingen baner for fotball, tennis eller basketball, ingen svømming, ikke noe kor, ingen kunst. Dette er også en side av fattigdom: Folk går på tomgang.

En oversikt fra Verdens helseorganisasjon fra 2019 viser at selvmordsraten i Sør-Afrika er høy – landet ligger på tiende plass på rankingen ingen vil toppe. I Phola er det flest menn mellom 18 og 35 år som tar livet sitt.

En spinkel kvinne tar fram en notatbok og leser med lav stemme. Hun har den typen utstråling som får folk til å sitte ytterst på stolen for å få med seg det som blir sagt. Kvinnen har samlet håret i en topp på hodet, har dressjakke over olabukser med ferdigkjøpt slitasje. Øynene er store og blikket skjerpet, men mildt, som på den unge Mandela. Phumaila Mabena takker for at folk i rommet har flydd over havene for å se hvordan de har det her i Phola – de hvite fra det lille

forbundet fra nord. Hun bruker det afrikanske ordet «ubuntu». Det kan oversettes med godhet, humanitet og fellesskap, som i et «jeg er fordi vi alle er». Arbeidsmandsforbundets leder Brede Edvardsen får tårer i øynene. Ordet treffer et ømt punkt.

– GRUVA VAR MIN FØRSTE KJÆRLIGHET

– En ting vet jeg, fortsetter Phumaila – at i vår kultur er en kvinne en «multiplayer». Vi kan skape hva som helst ut av ingenting. Vi er små og spinkle, men vi har kloke hoder – la oss få en mulighet til å vise hva vi kan.

Da hun var lita jente, ville hun bli pilot. Det forteller hun etter møtet, mens

Styreform: **Republikk**

Hovedstad: **Ingen konstitusjonelt fastsatt hovedstad. Pretoria (president/hovedstad), Cape Town (parlamentet) og Bloemfontein (rettslig)**

Flateinnhold: **1 219 090 km²**

(Norge: **323 802 km²**)

Folketall: **60 millioner**

(Norge: **5,6 millioner**)

Religion: **Kristne (86 %), tradisjonelle afrikanske religioner (5,4 %), andre (8,6 %)**

Språk: **11 offisielle språk, de tre største er zulu, xhosa og africaans**

BNP pr. innbygger (2023): **14 300 USD**

(Norge **90 500 USD**)

Aldersstruktur: **Under 24 år: 45 %**

(Norge: **30 %**)

Forventet levealder: **65 år (Norge: 82 år)**

Kilder: CIA - The World Factbook

I Witbank bor folk tett på gruvene, og opplever at både strøm og vann kun er til for at kullet skal utvinnes og vaskes. Det de sitter igjen med er forurenset luft og en mengde sykdommer fra de farlige støvet.

vi kjører forbi sprukne murhus og skur av bølgeblekk i Phola. Vi passerer skiltet hvor gruveselskapet stolt proklamerer: «Comitting to adding value to the community».

Vi ser busskurene som er gitt befolkningen i gave, selv om det slett ikke går noen buss i Phola. Stopper ved helse-senteret som bare er en kulisser, for myndighetene har ikke tatt seg råd til å fylle det med leger eller medisiner. Måkene forsyner seg av hauger med søppel i det rustbrune landskapet. Gjennom disen trer et kullkraftverk fram – det lager

elektrisitet som Pholas husstander ikke får tilgang til. Kraftverket minner om et Soria Moria, slottet i eventyrbøkene vi leste da vi var små. Det med prinsessen på balkongen, som ventet på å bli reddet av en prins – da ville hun vel bli lykkelig? Phumaila Mabena er ikke den prinsessen.

– Gruva var min første kjærlighet. Jeg elsker å være selvstendig, sier hun.

Pilotutdanninga ble for dyr for familien hennes, men Phumaila hadde en tid et vikariat som sikkerhetsansvarlig i en av kullgruvene. Nå er hun arbeidsløs.

– I Sør-Afrika får man ingen ny jobb

etter at man er passert 35 år, forteller hun. – Da blir man ansett for å være for gammel.

Phumaila ser ut til å være knapt 30, men viser seg å være 41. Nakken hennes har en krumning og hun ser ofte skrått nedover, som om hun beskytter seg mot noe. Skaden fikk hun etter å ha blitt slått av sin «high school sweetheart», faren til barnet hennes. Nå bor hun i et murhus sammen med barnet og slektninger. Moren jobber som renholder i andres hjem og fordeler lønna si på husets åtte personer.

BLE DET BEDRE ETTER MANDELA?

Det er 30 år siden hele den vestlige verden jublet med Sør-Afrika. Apartheid var avskaffet, Nelson Mandela var satt fri fra ei celle på Robben Island og var blitt president. Nå skulle ikke lenger svarte og hvite plasseres i ulike bydeler og på ulike benker; det skulle bli likhet for alle. I dag står sørafrikanerne skuffet tilbake. Enkelt forklart kan vi si at raseskillet er erstattet med klasseskille, hvor forskjellen på fattig og rik er enorm.

I 2022 slo Verdensbanken fast at Sør-Afrika var det landet i verden med mest ulikhet, og at ulikheten hadde økt siden apartheid ble avskaffet. Gjennom vinduene i bussen på vei fra Phola kan vi se det med egne øyne. Her er enorme villaer omgitt av piggtråd og overvåkingskameraer fordi de rike må beskytte seg mot desperate fattige. Eierne holder seg med gartnere og renholdere, mens tjenerne knapt har tak over hodet.

Sør-Afrikas hvite, mange av dem etterkommere etter boere og engelskmenn som forsynte seg av landet i kolonitida, utgjør bare 7 prosent av befolkningen, men eier over 70 prosent av all eiendom. Hvite tjener tre ganger som

mye som svarte. Det finnes også en svart elite. Men hver tredje sørafrikaner står uten jobb, og videregående utdanning er forbeholdt dem som har råd til det.

Lederen i Arbeidsmandsforbundet, Brede Edvardsen, bruker kjøreturene i minibussen på å analysere hva vi har sett. Nå grubler han på ett av flere paradokser: At reglene er på plass her i Sør-Afrika, men at det ikke er noen garanti for at de håndheves.

Han ser for seg hvordan korrupsjonen ligger som et slimlag over alle prosesser, et slim det er umulig å trenge gjennom for dem som ikke har penger til å kjøpe seg plass i køen eller kjenner de rette folk.

– Hvordan skal man tro på forandring da? Hvordan kan man beholde troen på framtida? spør forbundslederen.

FYRER MED GRUVAS SØPPEL

Byen Witbank utenfor Johannesburg har drøyt 100 000 innbyggere, og er i areal tre ganger så stort som Trondheim. «Toxic tour» kalles rundturen delegasjonen fra Norge skal få her. Det høres ut som et tilbud i en fornøylespark, men er alt annet. Første stopp er et område som kalles MNS – ingen kan forklare oss opprinnelsen til navnet. Her lever befolkningen så tett på ei kullgruve at de etter reglene skulle ha gått med maske og verneutstyr dag og natt.

Det beste kullet fra gruva går ut av landet. Det nest beste går til Sør-Afrikas kraftverk, som forsyner landet med over 80 prosent av all elektrisitet. Det som er igjen dumpes i grøftkantene her i slumområdet, og brukes i husholdningene. Driftige mødre fyrer opp slagget for å koke opp forurenset vann, så de kan lage mat og vaske klær. I veikanten ser vi en samling tomme dunker. De skulle egent-

lig fylles med rent vann, men heller ikke i dag kom forsyningene.

Gruveselskapet bruker nemlig vannet til å spyle kullet når det brytes løs, nettopp for å dempe støvet. Folk her har problemer med huden, med nyrene, de får astma og tuberkulose. Noen sliter med hørselen på grunn av smellene fra sprengningene. Paradoksalt nok får de ikke jobb hos naboen de aldri har bedt om, fordi de ikke består kullselskapets helsetest.

Vi møtes med et rungende «Amandla!» Kameratene fra forbundet i nord hever knyttneven sammen med ham, og svarer «Awetho!». Ordene betyr «makt til folket», og er i alle år blitt brukt i sørafrikanernes kamp mot undertrykkelse.

PÅ DRONNINGJORD

I Coronation i Witbank kan bakken plutselig forsvinne under føttene på folk. De såkalte synkehullene kan oppstå når jorda under er fulle av gruveganger. Området er oppkalt etter kroninga av dronning Elizabeth II i 1953 – såpass begeistret var lokalbefolkninga da de skulle få et engelsk kullselskap inn på området sitt. Det måtte da gi dem jobber og økonomisk vekst? Nei da, historien er like nedslående her. Istedenfor jobber fikk befolkningen migranter, forurensning og livsfarlige hull i bakken.

Lederen av SAGRC, Matthews Hlabane, forteller at en kvinne en dag gikk ut av det vesle huset sitt. Da hun kom tilbake, var boligen forsvunnet ned i jorda. En annen historie er om mannen som gikk ut for å gå på do på natta og ble funnet sovende på bunnen av en stor grop dagen etter. Han var heldigvis i live, men over 20 personer her har dødd etter at bakken har gitt etter under dem. De

Johannesburgs Inner City huser mange hundre tusen fattige som lever i nedverdige forhold. Her ser vi ett av de få damedoene for de rundt 200 beboerne i en av de falleferdige blokkene.

I Coronation er mye av gruvevirksomheten avsluttet og forlatt. Store underjordiske hull er ikke blitt fylt opp, og folk lever tett på synkehullene som drar med seg både hus og folk. «I don't believe» kjennetegner mye av framtidstroen til dem som bor der.

fleste av disse er mødre som har vært ute og lett etter barna sine.

Foran en bolig av bølgeblekk møter vi en kvinne i rød piquetskjorte og uttrykksløst ansikt. Det kan tolkes som en avvisning, likevel vil hun snakke med oss. Zukisiva Nomegozela er 48 år og har tre voksne barn. Huset hennes er plassert rett foran et dypt hull i bakken.

– Heldigvis fikk bare to av barna mine astma, sier hun. – Det går fint nå, men da de var små, pleide jeg å følge dem med argusøyne.

Nå er det barnebarna 48-åringen passer på.

Zukisiva Nomegozela i Coronation bor i et hus som er plassert rett foran et synkehull. To av hennes tre voksne barn har utviklet astma, men hun klarte å forhindre at de forsvant i synkehullene i oppveksten.

Lederen av partneren Southern African Green Revolution Council, (SAGRC), Matthews Hlbane har en stor jobb foran seg for å gjøre gruveområdene bedre beboelige for dem som ikke har andre steder å flytte.

CYANID I KAFFEN OG KRANGEL OM KULL

I Sør-Afrika, som verden over, diskuteres det om kull skal fases ut. Svaret er at jo da, landet skal slutte med kull for å skåne folk og klima. Men overgangen møter motstand. For hva skal de flere hundre tusen arbeiderne som jobber i kullgruvene gjøre når de mister jobbene sine? Og er andre energikilder på plass?

SØR-AFRIKAS GRUVER

Sør-Afrika har 550 gruver, viser tall fra 2023. I disse hentes det ut mineraler over eller under jorda. Blant disse er krom, kobber, fluor, ilmenitt, jern, bly, mangan, nikkell, fosfat, tinn, uran, sink og sjeldne jordartsmetaller. Landet er også blant verdens største produsenter av platina, kull, gull og diamanter.

I det sørafrikanske basketaket om kull har så langt toppsjefen i det statlige kraftselskapet blitt forsøkt myrdet med cyanid i kaffen, og landets energiminister kaller seg selv en kull-fundamentalist. Han vil at overgangen til ren energi skal gå så langsomt som mulig, stikk i strid med vedtak fra egen regjering.

Tankene går til Svalbard i Arktis, hvor den siste norske kullgruva stenger neste sommer. Med den forsvinner 70 arbeidsplasser og et samfunn som gjennom hundre år er blitt bygget opp rundt gruvedriften. Her i Sør-Afrika er det

motsatt: Samfunnet rundt gruvene blir ikke bygget opp, men revet ned.

– ULIKHETEN ER BYGGET PÅ GRUVEDRIFTA

Hvorfor er det slik? Hvorfor har ikke Sør-Afrikas gruver fått has på landets fattigdom? At jordsmonnet er fullt av godsaker som kan byttes i penger, ble forretningsmenn fra kolonilandet Storbritannia klar over allerede i 1867.

Da fant en unggutt en stein som viste seg å være en diamanter verdt en halv million kroner på markedet i London.

Siden har Sør-Afrika åpnet gruve på gruve. 550 i alt, viser tall fra 2023. I disse hentes det ikke bare ut kull, men platina, gull, diamanter og en mengde mineraler. Næringa står i dag for 8 prosent av landets bruttonasjonalprodukt og 24 prosent av eksportinntektene – det er med andre ord ingen tvil om at gruvene har gjort Sør-Afrika til et rikt land. Men alt havner i lommene på sjefene i gruvene, sier folk vi møter i Witbank. Eller i lommene til folk i myndighetene, i form av bestikkelser.

– Sør-Afrika er bokstavelig talt bygget på gruvene. Det betyr at både apartheid og den vedvarende ulikheten er bygget på gruveindustri. Den kan ikke «redde» noen økonomi, den er økonomien, og ulikheten

som er bygget inn i den er vanskelig å bryte, forklarer den norske journalisten og historikeren Maren Sæbø.

– VI BURDE LIGGE LANGFLATE AV TAKKNEMLIGHET

Oversikten fra FN over BNP per innbygger viser at hver og en sørafrikaner ville hatt nok om verdiene hadde blitt fordelt på alle. Forbundsleder Brede Edvardsen sier det flere ganger på turen, i ulike variasjoner.

– Det er en villet politikk – også det å unnlate å gjøre noe. Sør-Afrika har nok penger, men myndighetene vil ikke løfte folk ut av fattigdommen. Det sier litt om menneskesynet her.

Han skrur tida tilbake til et Norge

uten den velstanden vi har i dag, hvor samfunnene rundt gruvene lignet det vi ser i Witbank. Helt til den organiserte motstanden kom: fagforeningene. De krevde at mer av utbyttet fra gruvene skulle komme arbeiderne til gode – og samfunnet rundt, som på Svalbard. Det har til syvende og sist bygget hele den norske velferdsstaten, mener Brede Edvardsen.

– Det kan virke så selvfølgelig for oss. Hvordan skal vi fortelle folk i Norge at vi burde ligge langflate av takknemlighet hver eneste dag for at vi har trukket en hel bøtte med vinnerlodd? Ikke bare har vi olje og fisk, vind og andre ressurser, men folk som har sett at det er viktig å bygge ned ulikhetene i samfunnet, sier han.

Fra slumbyen New Rest som familier har måtte flytte til etter at de mistet både jobb og bolig hos de store landeierne. Mange har bodd her i ti år i påvente av at myndigheten skal skaffe dem et bedre bosted. Men lite skjer.

SØR-AFRIKAS FAGBEVEGELSE

Gruvevirksomheten i Sør-Afrika kunne ha skapt velstand og arbeidsplasser og bygget samfunnet opp som den har gjort i Norge. I stedet gir gruvedriften både miljø og mennesker alvorlige problemer. Innbyggerne i gruveområder lider av helseproblemer som astma og hudsykdommer på grunn av forurensning fra gruvedriften. Kullgruvene kan også skape livsfarlige synkehull i bakken.

Selv om det finnes gruver i området, får ikke lokalbefolkningen tilgang til jobbene. Mange av arbeidsplasser går til migranter fra nabolandene, og arbeidsløsheten er høy.

Arven fra apartheid preger fortsatt samfunnet i dag, med en enorm ulikhet mellom rike og fattige. Selv om Sør-Afrika har rikelig med naturressurser, har ikke befolkningen fått noen reell del av velstanden ressursene kan gi. Gruveselskapene lover å utvikle og forbedre lokalsamfunnene, men løftene blir sjelden innfridd. Korrupsjon hos myndighetene bidrar til å opprettholde status quo.

Til tross for de dystre forholdene, gir sørafrikanerne uttrykk for håp og vilje til å kjempe for endring. Det er en sterk tradisjon for fagforeningsarbeid og organisert motstand i Sør-Afrika, men interne konflikter og problematiske bindinger til politikk og pengemakt har svekket bevegelsens effektivitet.

TRE KONKURRERENDE FORBUND

I Sør-Afrika er det tre store konkurrerende fagforbund som organiserer arbeidere i den utvidende gruvesektoren, og Norsk Folkehjelps partnerorganisasjon Alternative Information Development Centre (AIDC) samarbeider med disse om oppgaver på ulike plan.

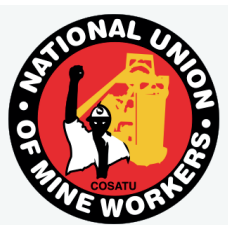
The Association of Mineworkers and Construction Union:

<http://amcu.co.za/>

Samarbeidet med det uavhengige politiske forbundet AMCU og deres 200 000 medlemmer er tett, og dreier seg om

å bidra til forsknings- og utdannings-tjenester for å fremme kampen for en anstendig lønn å leve av.

AIDC samarbeider også med AMCU om klima- og miljøspørsmål særlig knyttet til gruvesektoren. AMCU bruker forskning og informasjon utgitt av AIDC for å motarbeide den nåværende nedskjæringsbølgen i gruveindustrien. Delegasjonen fra NAF besøkte AMCU på sin reise.

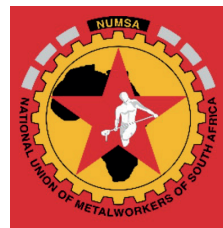

National Union of Mineworkers:

<http://num.org.za/>

NUM med sine 270 000 medlemmer er tett tilknyttet Sør-Afrikas svar på LO – COSATU – og til ANC. NUM er opptatt av alle de tapte arbeidsplassene i gruveindustrien som skyldes reduksjon av karbonutslipp i industrien. AIDC jobber

med NUM og deres tilknyttede fagforeninger som er aktive i gruvedrift rundt de reduserte lønningene i bransjen. Delegasjonen fra NAF besøkte NUM på sin reise.

National Union of Metalworkers of South Africa:

<http://www.numsa.org.za/>

NUMSA er i utgangspunktet et metall- og ingeniørforbund med over 340 000 medlemmer som har vokst i gruveindustrien. NUMSA er tett knyttet til South African Federation of Trade Unions (SAFTU) som er konkurrenten til COSATU. Mange av medlemmene de organiserer er knyttet til gruvedrift gjennom smelteverkene. AIDC jobber tett sammen med NUMSA for å fremme alternativer til gruvedrift sett i et miljøperspektiv.

Sørafrikansk fagbevegelse engasjerer seg også internasjonalt til tross for store utfordringer på hjemmebane. Palestina-støtten er godt synlig flere steder, og mange sørafrikanere kan selv kjenne på den samme uretten som rammer det palestinske folket.

Delegasjonen sammen med partneren TCOE og fagforeningskamerater i CSAAWU. «Amandla!», «Awetho!». Ordene betyr «makt til folket», og er i alle år blitt brukt i sørafrikanernes kamp mot undertrykkelse.

ARBEIDSMANDSFORBUNDETS DELEGASJONSREISE TIL SØR-AFRIKA

I oktober besøkte en delegasjon fra NAF Sør-Afrika og Norsk Folkehjelps partnerorganisasjoner i landet. Turen gikk til Johannesburg og Cape Town og nærliggende områder. Utenom de fem som her deler sine inntrykk fra turen, deltok også Stina Bergsten, kommunikasjonsrådgiver i NAF, Merete Holtan, journalist i Arbeidsmanden og Are Stranden, seksjonsleder i Norsk Folkehjelp.

1. Hvilke inntrykk og opplevelser påvirket deg mest?

2. Hvorfor er det viktig at forbundet engasjerer seg i Sør-Afrika gjennom samarbeidet med Norsk Folkehjelp?

Brede Edvardsen,
forbundsleder

1. Ulikheten mellom folk både økonomisk og sosialt. At man tar så lite hensyn til mennesker på bekostning av profitt. Apartheid ble på papiret avviklet for 30 år siden, men tankegangen om at noen er mer verdt enn andre lever fremdeles i beste velgående.

2. Gruvedrift er den største enkeltindustrien i Sør-Afrika, og forbundet kan påvirke hvordan internasjonale aktører oppfører seg. Både gjennom for eksempel EWC og internasjonal fagbevegelse, men også gjennom direkte penge støtte. En ting er å vise solidaritet med arbeidskamerater i andre land, men det vil til syvende og sist også komme oss til gode at det er bedre arbeidsvilkår og

velfungerende samfunn andre steder i verden. I Norge bryr ikke fagbevegelsen seg bare om lønns- og arbeidsvilkår, men er samfunnsbyggende. Den rollen må fagbevegelsen ha andre steder også, og hvis vi i NAF kan hjelpe til med det, er det noe vi kan være stolte av.

Arne Presterud, nestleder

1. Møte med mennesker som lever i en håpløs situasjon i et land som bør ha forutsetninger for å ivareta sin befolkning, men velger å ikke gjøre det. Samtidig gir det håp å se at de samme menneskene ikke gir opp kampen for et bedre liv og stoltheten de bærer i seg til tross for en nesten umulig oppgave.

2. Nettopp for å bidra til at det håpet og den stoltheten fortsetter, det er en forutsetning for at de og vi skal kunne lykkes i våre kamper.

Naemy Trandum Aasen, tillitsvalgt renhold

1. Det som særlig festet seg var folkene vi møtte i Inner City Johannesburg som levde i byens indre slum. Og turen i og rundt Paloma hvor vi besøkte gruvebyer og townships. Å se og høre om all den sykdommen og sosiale nøden som gruvene forårsaker, var sterkt. At staten nærmest sier at slik må det nesten bare være uten å gjøre noen ting, er vanskelig å skjønne fordi det ikke er noe vi opplever i Norge. Men felles for disse stedene og opplevelsene, er at folk er oppriktig glade for å se oss, de er svært imøtekomende og gjestfrie, selv med så lite de egentlig har, og selv om vi som hvite, fra andre land, egentlig representerer mennesker som i uminnelig tid har diskriminert folket her. Det som er med på å forsterke inntrykket mitt er hvor god og etterlengtet støtte de får av Norsk Folkehjelp.

2. Jeg tror det er veldig viktig fordi det betyr så mye for så mange mennesker. At

forbundet samarbeider og støtter Folkehjelpa, er noe som er med på å belyse hva de faktisk gjør og at de får gjort mer. Det vil også gjøre at medlemmene våre kan få mer eierskap til samarbeidet vi har.

Stian Ollila, hovedtillitsvalgt Norsk Stein

1. Det som gjorde mest inntrykk var hvor lite skille det var mellom å ha det helt forferdelig og ha det bra. At vi nesten kunne gå over veien eller kjøre i bare noen minutter for å ha det som natt og dag. At det er en villet politikk at godene ikke blir rettferdig fordelt. Det som har festet seg mest er ungdommene vi møtte som svarte at «vi har mistet håp, vi har sluttet å bruke stemmen vår ved valg, det blir aldri bedre» på spørsmålet mitt om hva de håper på for framtida.

2. Det er mye vi som forbund kan lære, og også informere andre om hvor bra vi har det i Norge og hvorfor. Og at vi som alle andre må kjempe for å beholde det. Det kan vi sammen med Folkehjelpa lage historier ut av for å få folk til å forstå den uretten mange lever under i Sør-Afrika. Og gjøre noe med det.

Frank Toks, forbundssekretær

1. Flere ting. Besøket hos dem som var forvist fra sine hjem og til bølgeblikkbyen «New rest». Å møte dem og høre historiene om tapte liv gjorde et meget sterkt inntrykk. Også besøket med partneren SERI til bygningene i Johannesburg Inner City. Å se, lukte, trå over kloakken som fløt og vandre rundt i den ene blokka var sterkt. Men også møte med beboerne som bodde i nærheten av gruvene, uten vann og strøm, og som pustet i seg farlig røyk og gruvestøv store deler av døgnet.

2. En fagforening må engasjere seg utover egne landegrenser. Solidaritet med dem som er dårligere stilt enn oss som er så heldige å bli født i Norge, er selvsagt. Det er et viktig sosialistisk prinsipp at de som har mest bidrar til dem som har minst. Kan NAF bidra med å støtte Norsk Folkehjelp, slik at våre kamerater i Sør-Afrika kan få en bedre hverdag, skal vi fortsette å gjøre det. Det var også godt å få bekreftet at Norsk Folkehjelp utgjør en forskjell med den jobben som blir gjort, og at pengene går dit de trengs mest. Med Norsk Folkehjelp går lite til administrasjon, så det blir mye støtte til partnerne for pengene som bevilges.

Vinarbeiderne som er organisert i CSAAWU skal tilbake på jobb, og knytter nevene og sier farvel til oss ved å rope «ubuntu!», som betyr «jeg er fordi vi alle er».

GI DITT BIDRAG

Du oppfordres til å bidra økonomisk til arbeidet i Sør-Afrika. Det kan gjøres enten ved å opprette din egen innsamling via Spleis, til vippsnummer 10145, eller direkte gjennom bank til kontonummer 9001 08 76000.

FÅ INFORMASJON

For spørsmål og informasjon, kontakt: NAF v/Arne Presterud, tlf.: 907 51 082, e-post: arne.presterud@arbmand.no eller Norsk Folkehjelp v/Are Stranden, tlf.: 911 33 226, e-post: arest@npaid.org

FØLG OSS

facebook.com/folkehjelp
twitter.com/norskfolkehjelp
Norsk Folkehjelp
Postboks 8844
Youngstorget
0028 OSLO
Tlf.: 22 03 77 00
www.folkehjelp.no

Norsk Folkehjelp er fagbevegelsens solidaritetsorganisasjon. For 300 kroner året blir du medlem, og du velger selv om du vil engasjere deg i vårt arbeid.

Meld deg inn via QR-koden

